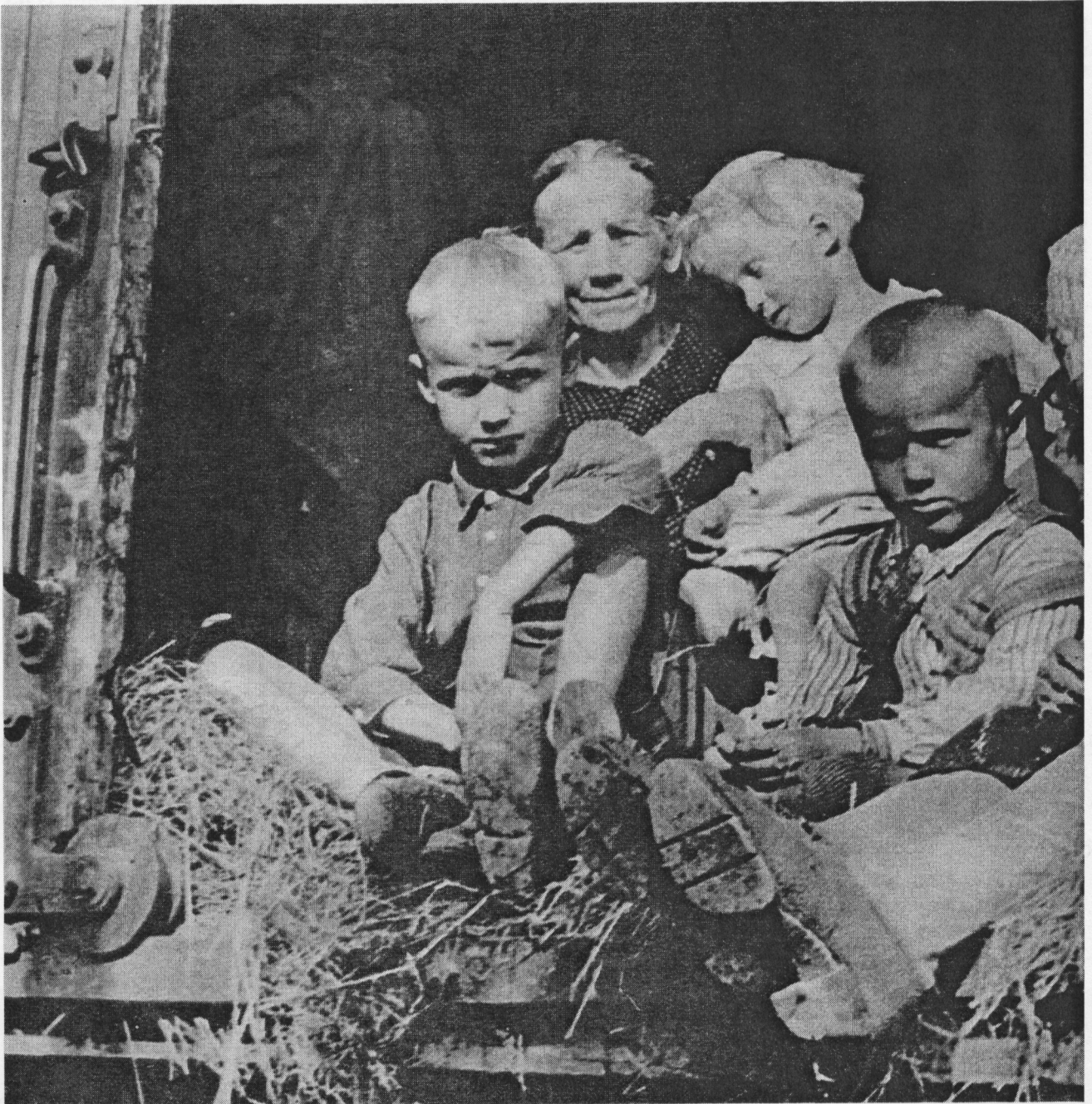

Heinjokelaisten

VUOSI 2004

HEINJOKISÄÄTIÖ / VIHDIRIN KARJALAISET

60-vuotta Heinjoelta lähdöstä

Ylläoleva kuva on ollut Suomen Kuvalehden kannessa N:o 28, 15.7.1944, se voisi kuvata yhtä hyvin Heinokelaisia evakkoja, kuin muitakin evakkoon lähteneitä.

60 vuotta viimeisestä evakkoonlähdestä

Paluumme Karjalaan alkuvuonna 1942 tutuille kotiseuduille oli tietysti hyvin onnellista aikaa. Innostus jälleenrakentamiseen oli valtaisa. Vaikka lähes kaikista rakennustarvikkeista ja elintarvikkeistakin oli puutetta, saatiin asuminen alkuun ripeästi. Työ oli haastava. Kannaksen asumuksista vain noin puolet oli säilynyt sodan tuhoilta ja Heinjoella vähemmän kuin kymmenesosa. Jo samana vuonna kuulimme huolestuttavia uutisia. Saksalaisten eteneminen Stalingradin kohdalla oli pysähtynyt. Katkerat taistelut kaupungin omistuksesta päättyivät saksalaisarmeijan tuhoon, tosin vasta pari vuotta myöhemmin. Ennusmerkit jälleenasutuksemme päättymisestä olivat siis olemassa, vaikkemme sitä vielä silloin tiedostaneet.

Asemasodan, 1942 - 1944, aikana elämämme koti-Karjalassa oli lähes rauhanomaista. Aikaa kutsuttiinkin myöhemmin virheellisesti välirauhan ajaksi. Kevään 1944 aikana levottomuus ja epävarman tulevaisuuden aavistelu lisääntyi. Luotamus asevoimiemme taistelukykyyn ja Mannerheimiin oli kuitenkin luja.

Kesäkuun yhdeksäntenä kaikki muuttui. Venäläiset aloittivat suurhyökkäyksen Valkeasaaren kohdalla. Ylivoimainen vihollinen mursi asemamme. Neuvostojoukkojen eteneminen kohti Viipuria oli pelottavan joutuisaa. Vihollinen valtasi Viipurin 20.6. Katastrofilta onneksemme säästyimme. Katkerien taistelujen jälkeen linjat vakiintuivat Ihantalassa noin 16 km Viipurista pohjoiseen.

Karjalainen kansa joutui toistamiseen raskaalle evakkotielle. Kaikki tiet täyttyivät loppumattomista pakolaisjonoista. Hevoskuormiin oli lastattu tärkeimmät tavarat. Lehmät taivalsivat kärrien perään kytkettyinä tai paimennettuina. Kaikki kynnellekykenevät taittoivat taivalta jalan. Vauhdin määräsi eläinten askelten pituus. Heinjoelta pääasiallinen lähtöpäivä oli perjantai kesäkuun 16. Tulo läntiseen Suomeen kesti parisen viikkoa. Loppuosa matkasta järjestyi junakuljetuksina härkävaunuissa. Näin tyypillinen evakkomatka tehtiin. Raskasta evakkomatkaa helpotti se, että elettiin keskikesää ja arvokas karja saatiin pääosin pelastetuksi.

Evakkomatka ei suuntautunut välittömästi lopullisille sijoituspaikoille. Maanhankintalain tultua voimaan 1945 Vihtikin vastaanotti noin 2000 evakkoa, joista runsaat puolet oli heinjokelaisia. Karjalaiset nostivat Vihdin asukasluvun noin 10000:een. Toiseksi eniten asutettiin Viipurin maalaiskuntalaisia, jollainen minäkin olen syntyisin. Sukututkimuksen mukaan isoisäni isä Juho Villenpoika Utter syntyi 29.4.1826 Heinjoen Lillperon (Pienperon) kylässä torppariperheeseen. Heinjoelta perhe muutti Viipuriin, josta edelleen Antreaan ja lopuksi Viipurin maaseurakuntaan. Minunkin juuriani polveilee siis Heinjoella.

Karjalaisten tulo Vihtiin aiheutti merkittäviä muutoksia kunnan elämänmenoon. Kunnallispolitiikassa nähtiin muutos, kun jyrkän oikeisto-vasemmisto -asetelman väliin valittiin vahva maalaisliittolainen keskustavoima 1947 kunnallisvaaleissa. Siitä alkaen karjalaisilla on ollut vahva edustus Vihdin kunnallisasioista päätettäessä.

Heinjokelaisia sijoittui Vihdin lähikuntiinkin. Heinjoki-säätiö kokoaa vuosittain vietettävään Heinjoki-juhlaan kiitettävästi monisatapaisen yleisön. Tänä vuonna järjestelyvuoro on Vihdin Karjalaseuralla. Toivomme, että Vihdissä viihdytään, tavataan tuttavien ja sukulaisien ja saadaan haastella sydämen kyllyydestä.

Nyt 60 vuotta evakkoon lähtömme jälkeen on aika arvioida Vihtiä uutena kotiseutunamme. Jos olivat asuinseutumme Karjalassa kauniit, niin ovat ne Vihdissäkin. Luontoäiti on siunannut uutta kotiseutuamme runsailla antimilla. Täällä vaihtelevat tutut havumetsät ja vehmaat koivikot. Helmeilevät vesistöt ja viljavat peltoaukeamat tuovat eloa maisemaan. Kotoisan tuntuisasti saimme täällä hyvät mahdollisuudet uuden elämän alkuun. Myös sopeutuminen paikallisen väestön kanssa tapahtui luontevasti. Eikä tule unohtaa Vihdin edullista sijaintia pääkaupungin läheisyydessä työpaikkoineen ja opiskelumahdollisuuksineen. Olkaamme onnellisia tästä kaikesta ja vaalikaamme karjalaista kulttuuria nykyisellä kotiseudullamme siirtäen sen henkisen perinnön jälkipolville.

Vihdin Karjalaseura ry
Pauli Ulpovaara (entinen Utter)
puheenjohtaja

Heinjokelainen

JULKAISIJA:

Heinjokisäätiö /
Vihdin Karjalaseura r.y.

Toimitus:
Saara Parikka

Painopaikka:

Karkkilan
Painopalvelu Oy

TAHVO JA MARI

Oli ennen vanha pari:
pitkä Tahvo, pieni Mari.
Heillä pieni harmaa tupa
oma tupa, onnen lupa.

Mikäs oli elellessä
kotijärven niemikkeessä.
Järvi antoi keittokalat,
Mari laittoi herkkupalat.

Elelivät, oleilivat,
ahkerina puuhasivat.
Metsä antoi mustikoita
pieni pelto perunoita.

Mari poimi marjat, sienet,
saivat niistä tulot pienet.
Piti taloutta tarkkaa,
saivat säästöön monta markkaa.

Tuli talvi, satoi lunta,
luonto nukkui talviunta.
Mari polkee rukkiansa,
Tahvo polttaa piippuansa.

Mari keitti kahvikullan,
Tahvo saapi vehnäpullan.
Ovat onnellinen pari,
pitkä Tahvo, pieni Mari.

Tuli syksy, alkoi sota,
tiet on täynnä ”evakkota”.
Joukossa myös Tahvo, Mari,
vanha onnellinen pari.

Pieni Mari voivotteli,
mökki meni, kaikki meni.
Tahvo tuumi: ”Älä huoli,
onneks vanha Mirri kuoli”.

Meni talvi, lumet suli,
vanha Tahvo sairaaks tuli.
Mari häntä hoiti, palvoi,
öisin itki - sekä valvoi.

Loppui Tahvon mainen matka,
Mari yksin tietä jatkaa.
Oota Tahvo pieni hetki,
kohta Marin päättyy retki”.

Kukkiessa valkokuomen,
saapui sitten Marin huomen.
Luokse Tahvon pääsi Mari
yhdessä on taasen pari.

Kirkkomaalla vierahalla,
vanhan riippakoivun alla,
nukkuvat he ikiunta,
päällään unhoituksen lunta.

Viettäissäni pitkää iltaa
kuljin pitkin muiston siltaa.
Muistin tarun Tahvon, Marin,
vanhan onnellisen parin.

Airi Sokkanen
os. Hyytiäinen 1975

Kuva: Pekka Kyytinen 1957.

Hannu Takala:

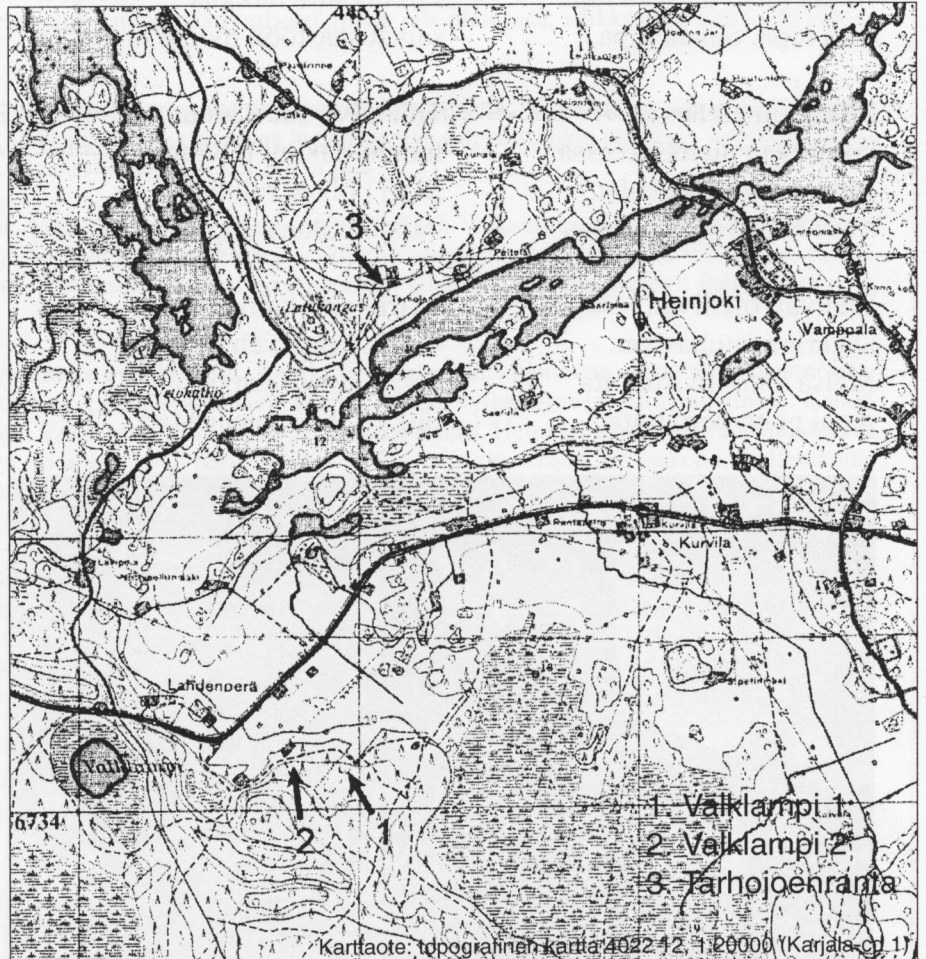
Uusia arkeologisia löytöjä Karjalan kannaksella Heinjoen asuinpaikkalöydöt

Kesällä 2003 kaivettiin Heinjoen pitäjässä kolme asuinpaikkaa osana Lahden kaupunginmuseon hallinnoimaa EU-hanketta ”Vuoksenlaakson kulttuurimatkailureitti”. Kaivaukset toteutettiin yhteistyössä Pietarin Aineellisen kulttuurin historian instituutin kanssa ja kaivauksilla hankittiin aineistoa EU-hankkeen lopputuloksena kirjoitettavaan opaskirjaan, joka esittelee mm. Kannaksen arkeologisia kohteita. Kaivauksen tuloksia käytetään myös hyväksi laajemmassa Lahden museon tutkimushankkeessa, jossa keskitytään Etelä-Suomen ja Kannaksen vanhimpaan jääkauden jälkeiseen asutukseen.

Valklammien asuinpaikat

Valklampi 1 ja Valklampi 2 -nimiset asuinpaikat sijaitsevat toisistaan noin 250 metrin etäisyydellä mäntymetsässä, Heinjoki-Viipurimaantien eteläpuolella Kurvilan kylässä. Molempien asuinpaikkojen läpi on kaivettu palo-ojia, joista asuinpaikkojen ensimmäiset löydöt havaittiin vuonna 2000. Molempien asuinpaikkojen läheisyydessä on sota-aikaisia kaivantoja mutta taistelujen merkkejä ei paikoilla ollut.

Asuinpaikkojen pinta-alat selvitetiin kaivamalla löytöalueelle useita neliömetrin kokoisia koekuoppia. Molempien asuinpaikkojen koko oli noin 50 x 40 metriä. Kuopista tuli lähes 600 löytöä, joista suurin

Heinjoen kaivauskohteet.

osa oli palanutta luuta ja kvartsi-iskoksia. Löytöjen joukossa oli myös yksi kärjestään hiottu ja kyljistään pistehakkauksella työstetty Äänisen viherliuskeesta valmistettu taltta ja yksi taltan kantakatelma. Radiohiiliajoitus otettiin molemmilla asuinpaikoilla pala-neesta luusta. Tulosten mukaan molemmat asuinpaikat ovat samanikäisiä ja niillä on asuttu noin 9000 vuotta sitten.

Heinjoen alueen rannansiirtymistä on tutkittu juuri Vetokallion alueelta professori Matti Saarniston

johdolla. Valklammien asuinpaikat sijaitsevat 23-25 metrin korkeudella, missä vedenpinta on ollut noin 9000 vuotta sitten eli juuri samaan aikaan kuin on asuinpaikoilla saatujen radiohiiliajoitusten tulos. Paikalla on tuolloin lainehdittanut Itämeren edeltäjä ns. Ancy-lusjärvi. Asuinpaikat ajoittuvat vaiheeseen, jolloin Ancy-lusjärven pinta oli alkanut laskea.

Tarhojenrannan asuinpaikka

Tarhojenrannan asuinpaikka Latakankaan itäpuolella löytyi myös

kesän 2000 inventointien yhteydessä. Vuoden 2003 koekaivausten kuluessa paikalle avattiin koeoja sekä koekuoppia, joiden avulla pyrittiin vasta alustavasti määrittämään asuinpaikan laajuutta ja ajoitusta.

Asuinpaikalta löytyi eniten kvartsi- ja kivilaji-iskoksia sekä muutamia piiesineitä. Yhteensä kaivaukselta tuli yli 400 löytöä. Asuinpaikalta ei kuitenkaan saatu radiohiiliajoitusnäytteitä ja ajoittamisen kannalta myös asuinpaikan korkeus on ongelmallinen, Asuinpaikka sijaitsee 20 metrin korkeudella ja vedenpinta on ollut juuri tällä korkeudella tuhansia vuosia ensin Itämeren edeltäjien ja sitten Muinais-Laatokan osana.

Ainoa ajoitus asuinpaikalle saatiin piilöydöistä. Niiden joukossa on esineitä, jotka voidaan tyyppiensä perusteella ajoittaa yli 9000 vuoden takaiseen aikaan. Koska piitä ei esiinny Suomen maaperässä, piilöytöjen avulla on mahdollista tutkia myös sitä, minne näillä ensimmäisillä Suomeen muuttaneilla asukkailla on ollut kontakteja. Alustavien tutkimustulosten mukaan piilöydöt liittyvät samoihin kontakteihin nykyisen Itämeren eteläpuolelle mihin Lahden Ristolän ja Joutsenon Kuurmanpohjan asuinpaikkojenkin piilöydöt viittaavat. Tarhojenranta on siis vasta kolmas arkeologisin kaivauksin tutkittu jääkauden jälkeiseen aikaan ajoittuva asuinpaikka, jonka avulla voidaan selvittää ensimmäisten suomalaisten kontakteja!

Kaivausten merkitys

Kaikkien kolmen asuinpaikan kaivauksilla saatiin hyvää materiaalia EU-hankkeessa kirjoitettavaan

opaskirjaan. Heinjoen Vetokallion alue tulee olemaan yksi keskeisistä kohteista, joissa voidaan esitellä esihistoriallista asutusta, luonnonympäristöä ja suomalaisasutusten jäänteitä. Latukankaan päältä löytyi kaivausten aikana lisäksi useita esihistoriallisia asumuspainanteita sekä sotiin liittyviä juoksuautoja. Jo suomalaisaikana asukkaat olivat löytäneet useita kivistä Vetokallion läheisyydestä – nyt tutkittiin asuinpaikkoja, josta ainakin osa näistä irtolöydöistä voi olla peräisin.

Heinjoen tutkimusten yhteydessä inventoitiin lisäksi Äyräpään ja Heinjoen pitäjien alueilta paikkoja, jotka rantakorkeutensa perusteella sijoittuvat varhaisimpaan jääkauden jälkeiseen asutusvaiheeseen – uusia asuinpaikkoja löytyi kymmenen.

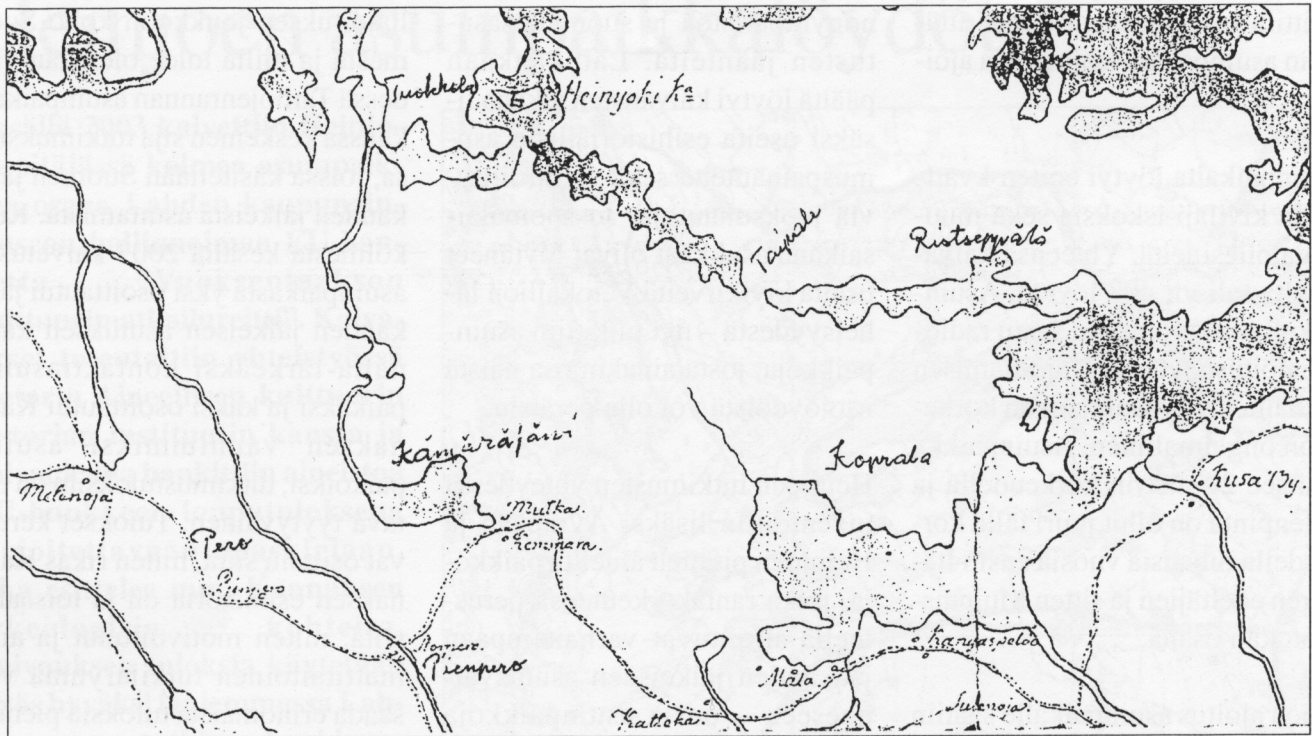
Kaikkiaan Heinjoen kaivaukset toivat runsaasti uutta tietoa Kan-

naksen ja koko Etelä-Suomen jääkauden jälkeiseen asuttamiseen. Valklammen asuinpaikat kuuluvat kymmenen vanhimman radiohiiliajoituksen joukkoon koko Suomesta ja niillä tulee olemaan yhdessä Tarhojenrannan asuinpaikan kanssa keskeinen sija tutkimuksissa, joissa käsitellään Suomen jääkauden jälkeistä asuttamista. Kun kolmesta kesällä 2003 kaivetusta asuinpaikasta yksi osoittautui jääkauden jälkeisen asutuksen kannalta tärkeäksi kontaktiasuinpaikaksi ja kaksi osoittautui Kannaksen vanhimmiksi asuinpaikoiksi, tutkimustuloksiin on oltava tyytyväinen. Tulokset kertovat osittain siitä, miten rikas Kannaksen esihistoria on ja toisaalta siitä, miten motivoitunut ja ammattitaitoinen tutkijaryhmä voi saada erinomaisia tuloksia pienistä resursseista huolimatta.

Osa Heinjoen kaivausten tutkimusryhmästä. Viides vas. Hannu Takala.

Savastilan kylä

Savastila on vanhin asiakirjoissa mainittu kylä Heinjoella. Se mainitaan yhtenä Äyräpään kirkkopitäjän ensimmäisessä kyläluettelossa v. 1343. Rauha Ruotsin ja Novgorodin välillä oli tehty v. 1323. Rauhansopimuksessa luvattiin ikuista rauhaa sopijapuolten välille. Jo tätä ennen ortodoksimunkit olivat tuoneet kristinuskon Karjalaan; käännytys ulotettiin aina Etelä-Savoon asti. Munkit kastoivat talonpoikia omien pyhimystensä kaimoiksi. Näistä nimistä muodostui vähitellen sukunimiä, jotka taas vähitellen muotoutuivat kylien nimiksi. Savastila nimi tulee nimestä Savasti (latinaksi Sebastianos), joka tarkoittaa kunnioitettua. Ruotsalaisten valtanpitäjien v. 1559 laatimassa veroluettelossa oli mainittu asukkaana Pietari Safrastin (Savastilainen).

Noina aikoina vesistöjen pinta oli 3-4 metriä nykyistä tasoa korkeammalla. Maanteitä ei ollut; ihmiset liikkuiivat veneineen vesiteitse. Savastila oli tuolloin valtavyölyän varrella. Vesitie Viipurista Käkisalmeen kulki tästä ohitse Kaltoveden kautta isolle Vuokselle. Savastilan kohdalta haarautui toinen reitti Pihkalanjärven ja Ristseppälänjärven kautta Äyräpäänjärvelle. Vesi oli täälläkin niin korkealla, että Ristseppälänjärvi ulottui yhtenäisenä Välilammesta Äyräpäänjärveen. Pihkalanjärven ja Ristseppälänjärven välissä oli kannas, Taipale, jonka yli vene täytyi vetää järvestä toiseen. Tätä reittiä lienee käyttänyt sekin matkamies 1200-luvulla, jonka ”matkakassa” löytyi ojaa kaivettaessa Pilkanpään niityltä; friisiläiset rahat tuohikukkarossa. Lienevätkö pudonneet ve-

neestä vai sattui joku muu katastrofi. Millähän asioilla liikkui, oliko turkisten ostaja, sitä emme tiedä.

Vesistöjen aleneminen johtuu sekä jääkauden jälkeisestä maan kohoamista että Vuoksen laskusta. Savastilan kylän keskuksena on kivinen mäen kumpare. Isonvihan jälkeinen veroluettelo vuodelta 1727 kertoo: ”Pekka Niilonpoika Hyytäisen tilalla on nyt Antti Antinpoika Rouhiainen ja toinen tila autiona”. Tämä mäen kumpare tunnettiin meidän aikanamme Rouhimäkenä, vaikka siellä asui muitakin sukuja.

Savastilan maat ulottuivat pitkänä palstoina Hevossaareen asti, jossa Hevoslahden rannalla olevat Lapinlahden talot kuuluivat myös Savastilan kylään.

Aulis Kääriäinen

Heinjokea jälleenrakennettiin asemasodan vuosina

Heinjoen väestön ensimmäinen evakko-
taival alkoi heti talvisodan alkupäivinä.
Jo joulukuun 4. päivän vastaisena yönä
1939 naisten ja vanhusten oli jätettävä
kotinsa mukanaan irtainta vain sen ver-
ran, kuin kukin jaksoi mukanaan kantaa.
Heinjokelaiset evakuoitiin Perniöön.

Lähtijöiden mielessä eli hiljainen toivo
kotiinpaluusta mahdollisesti jo seuraava-
na keväänä, mutta toisin kävi. Talvisota
päätyi 13.3.1940 Moskovan rauhaan,
jonka ehdot olivat raskas isku kaikille
suomalaisille ja etenkin Karjalan hei-
molle, jolle se merkitsi mahdollisesti lo-
pullista evakkotietä.

Heinjoen miehiä palveli tykistössä

Talvisodan aikana huomattava osa Hein-
joen reserviläisistä oli palvellut Erillinen
Patteristo 4:ssä, joka kuului suoja-
joukkoihin. Jatkosodan alkaessa Hein-
joen miehet sijoitettiin mm Kenttä-
tykistörykmentti 8:aan, jonka patte-
ristoista yksi oli ns. Perniön patteristo.

Vihdissä on parhaillaan tekeillä vete-
raanimatrikkeli, johon tulee tiedot kai-
kista Vihdissä asuneista sotiemme ve-
teraaneista, mukana lukuisa joukko
Heinjoen miehiä, jotka sodan jälkeen
muuttivat Vihtiin. Matrikkeliin tulee
myös tiedot vihtiläisistä sankarivainajista,
sekä sellaisista karjalaisista san-
karivainajista, joiden omaisia asuu Vih-
dissä. Tässäkin joukossa on useita
heinjokelaisia.

Karjala vallattiin takaisin

Moskovan rauhassa 1940 menetetyt alu-
eet oli jatkosodan hyökkäysvaiheen ai-
kana 1941 vallattu takaisin ja edullisten
puolustusasemien saavuttamiseksi suo-
malaisen hyökkäys oli jatkunut yli van-
han valtakunnan rajan aina Syvärille,
Äänisjärvelle ja Maaselän kannakselle
asti. Jatkosodan hyökkäysvaiheen voi-
daan katsoa päättyneen itsenäisyyspäivä-
nä 6.12.1941 Karhumäen ja Povensan
valtauksen. Tuona samana päivänä il-
moitettiin Moskovan rauhassa menetet-

tyjen alueiden liittämistä takaisin val-
takuntaan. Suomi oli palauttanut oikeu-
tensa Karjalaaan.

Paluumuutto Heinjoelle alkoi

Karjalan Kannas oli vallattu takaisin syy-
suun alkuun 1941 mennessä. Heinjoen
alue oli vallattu 22.-23.8.1941 ja ensim-
mäiset asukkaat saapuivat takaisin val-
latulle Heinjoelle jo 17.9.1941.

Tuosta ajankohdasta voidaan katsoa al-
kaneen kaksi vuotta ja yhdeksän kuu-
kautta kestäneen ajanjakson, jolloin
kotikunnailleen takaisinvalattuun Kar-
jalaan palannut väestö ahersi kotiensa
pystyttämiseksi. ”Tälle ajanjaksolle oli
ominaista kuumeinen toiminta sekä ala-
ti lujittuva usko maan ja kansan valo-
sampaan tulevaisuuteen,” todetaan Hein-
joki-kirjassa.

Vuoden 1941 lopussa Heinjoella asui 283
henkeä. Vuoden 1942 toisen neljännek-
sen lopussa asukaita oli 2193 ja 1943
asukkaita oli 3002. Keväällä 1944 asuk-
kaita oli 3134. Ennen sotaa Heinjoen asu-
kasluku oli ollut 3669. Heinjoen pitäjän
peltoalasta v. 1943 oli viljelyksessä 5200
hehtaaria, joka oli 92,5 prosenttia pitä-
jän peltoalasta, joka oli 5620 hehtaaria.

Heinjoen alueella oli käyty taisteluja
sekä talvisodan aikana että jatkosodan
hyökkäysvaiheessa. Sodan kumpikin
osapuoli oli soveltanut Karjalassa ns.
poltetun maan taktiikkaa.

Heinjoella vain seitsemän prosenttia
asuinrakennuksista oli säilynyt ehjänä.
Sementtitiiliset sikalat ja karjakeittiöt
kunnostettiin tilapäisasunnoiksi ja pys-
tettiin myös kymmenen asuinparakkia,
jotka oli tarkoitettu tilapäisasunnoiksi
lähinnä kesän ajaksi.

Jälleenrakennustoiminta pääsi täyteen vauhtiin.

Heinjoella jälleenrakennus pääsi parem-
paan vauhtiin, kun Viipurin rakennus-
piiritoimisto perusti oman rakennus-

toimiston kirkonkylään. Samanaikaisesti
Heinjoen rakennustöitä ryhtyi ohjaamaan
Viipurin läänin maanviljelysseuran ra-
kennusvaliokunta rakennusmestari Lau-
ri Salmisen johdolla.

Heinjoen ja Ristseppälän rautatieasemil-
le alkoi virrata rakennustarvikkeita ri-
peästi ja tarvikkeita varten oli rakennet-
tava varastosuojia. Rakennustoiminta
saavutti vallitseviin oloihin nähden us-
komattomat mittasuhteet ja Heinjoelle
saapui työvoimaa kaikkialta Suomesta.

Uusia rakennuksia valmistui 753

Kesäkuuhun 1944 mennessä Heinjoella
oli valmiina 753 uutta rakennusta, min-
kä lisäksi 182 oli rakenteilla. Valmiit ra-
kennukset olivat suureksi osaksi sauna-
ja talusrakennuksia, jotka tarjosivat vä-
liaikaisen asunnon. Rakennuksista noin
60 oli suurempia ja lopullisiksi asuin-
rakennuksiksi tarkoitettuja.

Keväällä 1944 mieliala oli luottavainen

Karjalaisten keskuudessa mielialat olivat
keväällä 1944 yleisesti ottaen levollisia
ja luottavaisia. Luotettiin omaan armei-
jaan, joka oli kolmatta vuotta varustanut
asemiaan Karjalan Kannaksella ja hyvin
tunsi vihollisen. Toisaalta Suomea pidet-
tiin sivusotanäyttämönä.

Neuvostoliiton keväällä 1944 ilmoit-
tamat ankarat rauhanehdot, joiden pe-
rusvaatimuksena oli vuoden 1940 rajan
palauttaminen, aiheuttivat luonnollises-
ti huolestuneisuutta Karjalassa. Pelättiin
sitäkin mahdollisuutta, että Karjala luov-
utettaisiin taisteluitta rauhan hintana.
Karjalan Liiton vuosikokouksessa
2.4.1944 Viipurissa hyväksyttiin julki-
lausuma, joka korosti Karjalan merkitys-
tä valtakunnan erottamattomana osana.
Suomi kuitenkin hylkäsi rauhanehdot
huhtikuussa 1944.

Karjalassa asui 15.5.1944 noin 252 000
karjalaista, jotka olivat palanneet koti-
seudulleen ja raskaan evakkotaipaleen
jälkeen ryhtyneet siellä uutteraan ja

tulokselliseen rakennustyöhön. Elämä kodeissa ja työpaikoilla jatkui entiseen tapaan aina kesäkuulle 1944 asti, jolloin vihollisen suurhyökkäys alkoi ja rintama Kannaksella murtui. Suurhyökkäys pyyhkäisi yli Karjalan Kannaksen kuin väkevä hyökyaalto ja vei siellä jo voimakkaana sykkineen uuden elämän tietymättömiin.

Karjalan kansalla oli jälleen edessään evakkotie. Jo kesäkuun 10. päivänä Terijoen, Kivannavan, Raivolan ja Raudun asukkaat olivat saaneet evakuointikäs-kyn ja evakkoja oli kokoontunut mm Heinjoen asemalle odottamaan kuljetusta. Tämä pani heinjokelaiset aavistelemaan, että heilläkin voi olla lähtö edessä.

Vihollisen etenemistä Karjalan kannaksella ei kyetty pysäyttämään Vammelsuun-Taipaleen linjalle vaan vetäytymistä oli jatkettava Viipurin-Kuparsaaren-Taipaleen linjalle.

Heinjoen väestö sai käskyn 16.6.klo 20.10. Heinjoen pitäjän on oltava tyhjä seuraavan päivän aamuviiteen mennessä. Alkoi toinen evakkotaival, jonka alkamisesta tuli tänä kesänä kuluneeksi 60 vuotta. Heinjoen alueen tyhjentäminen kesti kaikkiaan vain kolme päivää ja useilla perheillä jäi vain muutamia tunteja aikaa valmisteluihin.

Sotatoimia Heinjoella kesäkuussa 1944

Pian suurhyökkäyksen alkamisen jälkeen Heinjoen asemalle alkoi tulla sotilas-junia. Sallasta Kannakselle siirretyn 3. Prikaatin ja I P ja II P ja Karhumäestä siirretty RsPsto 33 saapuivat Heinjoen asemalle, josta nämä suunnattiin Uudenkirkon suuntaan, II P Peippolaan ja I P Kaukjärven eteläpään tasalle. Näissä joukoissa palveli monia heinjoen miehiä. Vihollinen murtautui Kämärän asemalle 19.6. Sinne oli II/JR 5 vetäytynyt Perojoelta. Pataljoona jatkoi vetäytymistä Kämärän asemalta Pien-Peron kautta Pilppulaan saakka. Tässä joukossa palveli kymmeniä vihtiläisiä.

3:s Divisioona vetäytyi 19.6 Heinjoelle. Muolaanjärven-Muolaanlammen kannaksella vihollinen hyökkäsi Osasto Vuokkoa vastaan ja ErP 13:n ja II/JR 11:n

joukoista koostunut osasto vetäytyi II-veksen tasalle.

Osasto Vuokon tykistöstä Kev.Psto 16 marssi Kääntymälle. Koprallassa asemassa ollut II/KRT 16 irtautui Koprallasta vetäytyvien joukkojen mukana ja siirtyi Heinjoen linjalle.

Ala-Hotakan maastosta I/JR 11 vetäytyi pohjoiseen ja siirtyi Alusjärven linjalle yhdessä LinP 4:n ja 5:n osien kanssa. I/JR 11 asettui asemiin Heikurilaan. Puoliltapäivin 19.6. sai 3.D luvan jatkaa vetäytymistä takarajana Heinjoen vesistölinja. ErP 13 ja II/JR 11 vetäytyivät Kääntymän kautta VKT-linjalle. Illalla I/JR 11 viivytti vihollista Heinjoen aseman eteläpuolella olevassa tienristeyksessä.

Aamulla 19.6. 3.D:n johto oli antanut Heinjoen eteläpuolelle leiriytyneelle JR 53:lle käskyn järjestää viivytyksasemat Heinjoen aseman tasalle ja varmistukset Kämärän ja Pajarinmetsän tiensuunnille. Taaemmat asemat piti järjestää Lahdenperä-Heinjoen vesistölinjalle. Lintusuon-Koveronsuon kannaksille määrättiin puolustukseen II/JR 53 sekä osillaan varmistustehtäviin Ravikankaan lentokentän lounaisreunaan ja Pajarinmetsän tiensuuntaan. Puolenpäivän aikaan I/JR 53 järjesteli asemia Heinjoen vesistölinjalla. 3.D:n vetäytyvien joukkojen suojaksi saatiin ajoissa järjestetyksi porrastetut vastaanottoasemat. Heinjoen linjan tukena olivat: I/KTR 16 ja II/KTR 16 ja Kev.Psto 16. Ravikankaan kautta Heinjoelle siirtyi III/JR 53 leiriytyäkseen Tuokkolan pohjoispuolelle mutta I/JR jatkoi vielä taistelua Heinjoen aseman eteläpuolella ja klo 20 jälkeen se vetäytyi II/JR 53:n viivytyksasemien läpi. Vihollinen saartoi II/JR 53:a ja sen oli klo 22.30 irtauduttava ja marssittava Tuokkolan seudulle. Iltaan 19.6. mennessä 3 D:n joukot olivat vetäytyneet I/JR 53:n asemien läpi Heinjoen vesistölinjan taakse, III/JR 11 siirtyi puolustamaan Ristseppälän ja Kaukilan tienristeysmaastoja ja valmistautui sieltä vetäytymään Kylä-Paakkolaan.

Illalla 19.6. annettiin IV AK:n käsky viivytyksataistelun viimeistä vaihetta varten. Oli irtauduttava linjalta Somme-Näykkijärvi- Kämäränjärven pohjoispää-Heinjoki- Salo-Paakkola. VKT-linjalle oli vetäydyttävä 20.6.klo 6 mennessä.

3.D:n joukot jatkoivat yöllä 19.-20.6. vetäytymistä VKT-linjan taakse. Viivytystehtävää jatkoi I/JR 53. Heinjoen eteläpuolinen tienristeysmaasto joutui vihollisen haltuun ja vihollinen keskitti sinne runsaasti voimia. Runsaasti vihollisjoukkoja marssi I/JR 53:n asemien editse Viipurin tietä pitkin ja osa joukoista alkoi painostaa I/JR 53:n asemia.

Vihollinen aloitti klo 12.30 aikaan voimakkaan tulivalmistelun I/JR 53:n asemia vastaan ja pataljoona sai käskyn aloittaa vetäytymisen Asusniityn-Tuokkolan tasalle klo 13.30. Täällä I/JR 53 kärsi tuntuvia tappioita vihollisen ilmatoiminnan ja tykistö- ja rakettituen takia. Joukot alkoivat järkyttynein mielin vetäytyä Kääntymän suuntaan. Keskiyöllä 20.- 21.6. I/JR 53 koottiin VKT-aseman taakse reserviksi.

Heinjoen koillispuolista maastoa varmistaneet I/JR 53 osat ja Pajarinmetsässä olleet II/JR 53 osat vetäytyivät aamupäivällä Kaltoveden itäpuolitse Kuparsaaren ja 3.D:n itäisellä siivellä vetäytyi III/JR 11 Kaukilan seudulta Salo-Paakkolan kautta Laitsalmen pohjoispuolelle.

Tämän jälkeen taistelut jatkuivat Viipurin-Kuparsaaren-Taipaleen linjalla, jonne vihollisen hyökkäys pysäytettiin.

Uusi Suomi-lehden etusivulla oli 28.6.1944 uutinen: ”Virallisesti tiedotetaan 27.6.1944”, jossa kerrottiin mm. ”Heinjoen pohjoispuolella joukkomme ovat olleet eilisaamusta lähtien kiivaissa taisteluissa vihollisen vahvoja hyökkäysvoimia vastaan. Panssarivaunujen tueman vihollisen etenemisyritykset on torjuttu tai vastaiskuillamme pysäytetty. Vihollinen on kärsinyt raskaita tappioita menettäen mm 14 panssaria.”

Jatkosodan sotatoimet päättyivät aselepoon ja välirauhaan syyskuussa 1944. Rauhanehtoihin kuului vuoden 1940 rauhansopimuksen voimaanpalauttaminen, mikä merkitsi yksiselitteisesti Karjalan ja myös Heinjoen alueen siirtymistä Neuvostoliitolle.

Mikko Yli-Rosti

Lähtö Heinjoelta kesäkuun 16. päivänä 1944

Toinen evakkoonlähtö tapahtui varsin nopeasti. Kyllähän aikuiset näyttivät olevan koko kevään huolestuneita. Meille tuli siihen aikaan isän serkun lähettämänä Vaasassa ilmestyvä Ilkka-lehti, jossa ilmoitettiin lähinnä pohjalaispoikien kaa-tumisesta. En muista, että olisin lukenut näitä ilmoituksia sen tarkemmin mutta minua ihmetyttivät uudenlaiset merkit kuolinilmoituksissa tavallisten ristien sijasta. Hain lehdestä siihen aikaan sarjakuvat.

Sitten vain yht'äkkiä tie oli täynnä kauempaa lähteneitä evakoita. Kulkijat tulivat näkyviin meidän kivikkellarimme kohdalla ja letka jatkui katkeamattomana kirkonmäelle, kadoten kirkon taakse. Nämä kulkijat eivät yöpyneet vielä meillä, vaan jatkoivat kiireesti matkaa eteenpäin. Ainoat, joiden muistan yöpyneen meillä, olivat mummon opistoveri Kanneljärven kansanopistosta, Ulla Nikkanen pojantyttärensä kanssa. He olivat lähteneet Uudeltakirkolta. Tyttö oli selvästi minua vanhempi ja hän teki paperinukeilleni vaatteita. Ulla Nikkanen antoi lähtiessään Eira-sisarelleni ja minulle saviruukun, joka on tallella vieläkin on.

Eipä kauan kestänyt, kun meillekin tuli lähtökäsky. Venäläiset hyökkäsivät 6.6. ja meille käsky tuli illalla 16.6. Seuraavana aamuna piti lähteä. Äiti leipoi pullaa matkaevääksi kermaan, kun sillä ei enää ollut muutakaan käyttöä. Pulla ei kuitenkaan kunnolla noussut, siihen olisi kai kerman takia pitänyt laittaa enemmän hiivaa. Hyvää se kuitenkin oli.

Meidän sotavankimme Pekka, joka oli siviiliammattiltaan puuseppä, oli jo tehnyt kaksi pitkänomaista laatikkoa raakalaudasta, joista toiseen oli pakattu vaatteita ja toinen oli avoimena keskellä keittiön lattiaa ja siihen kerättiin keitto- ja ruokailuvälineitä. Muistan ehdottaneeni äidille, että voisin kyllä laittaa kolme mekkoa päällekkäin, olin jostain kuullut joidenkin näin tekevän, että saisi silläkin tavalla enemmän tavaroita mukaan.

Äiti kuitenkin tyrmäsi ajatukseni. Liekö minulla kolmea mekkoa ollutkaan. Jälkeenpäin äiti sanoikin, että pitäisi kai vielä joutua kolmannen kerran lähtemään, jotta osaisi ottaa tärkeimmät tavarat mukaan. Esimerkiksi äiti lainasi meillä asuvalta Marttojen kerhoneuvojalta Maila Rossilta kahvipannun, koska se oli pienempi kuin omamme. Jos vaikka matkalla voisi keitellä kahvit. Aikanaan sitten jouduimme antamaan Mailan pannun takaisin ja omamme jäi Heinjoelle, kuten koko astialaatikko.

Seitsemännentoista päivän aamuna vajalla oli jo herätessäni Jurkka-hevosemme valjaissa kumipyöräisten laaverikärrien edessä. Vanhan Sampan vedettäväksi tulivat kovapyöräiset lantakastit. Aarnen tehtäväksi tulisi Sampan ohjastaminen. Vaijan kuormassa oli toinen niistä puulaatikoista, jotka Pekka oli tehnyt; se jossa oli vaatteita. Isän piti etsiä kuljetus myöhemmin astialaatikolle ja ehkä muillekin tavaroille. Sinne ne kuitenkin jäivät. Lisäksi kuormassa oli ainakin äidin Singer-ompelukone, jonka koneiston ja pöydän ympärille oli kiedottu mummon kutoma suuri karvalankamatto. Paljonhan ei kuormaan saanut mahtumaankaan. Tarjosin lelulaatikkoa, muttei vaija ruvennut sitä ottamaan, paperinuket sain kuitenkin mukaan.. Lelulaatikko laitettiin uuden talon rapusten alle. Lienevätkö vielä siellä. Raput ovat pahasti vajonneet.

Vaijan kanssa lähtivät isän sisar Tellerovo, vanhemmat veljet Aarne ja Matti. Toinen isän sisar Toini oli siihen aikaan työharjoittelijana Viipurissa Monrepos:in lastenkodissa. Kuten jo mainitsin Aarne ajoi Sampaa, Tellervon vastuulla olivat lehmät ja Matille oli sälytetty polkupyörän tavaratelineelle matkalaukku, mitä lie ollut sisällä, tarpeellista varmaankin. Navetasta päästetty karja oli levotonta ja Matti oli ihmeessä heti kotiportilla pyöränsä kanssa, kun lehmiäkin piti ajella. Vaija ottikin heti pyörän kärryille ja Matin oli helpompi juosten hätistellä lehmiiä Tellervon avuksi. Yksi hieho karkasi jo lähtövaiheessa.

Heille oli määrätty, että pitäisi suunnata matka Kiertsuon kautta karjan kanssa, koska siellä oli vähemmän liikennettä, ja armeijan ajoneuvoillekin tuli antaa tilaa. Vaija oli kuitenkin sanonut, ettei hän sinne lähde, koska tiet siellä ovat niin huonot, ja niin he kääntyivät kirkolle päin. Muut evakot vähän vastustelivat, mutta sitä ei kauan kestänyt. Siihen vaan samaan letkaan. Heti kirkkosillan ohitettuaan he yhyttivät Rainiosta tulevat vaijan veljen Ilmari-sedän ja hänen Lyydia-vaimonsa karjoineen. Tädillä ja sedällä ei ollut omia lapsia, mutta heillä oli usein tädin sisarusten lapsia. Silloinkin oli vähän toisella kymmenellä oleva Raija-tyttö. Raija oli kysynyt kuormaa tekevältä sedältä: "Setä, mihi myö männää?" Setä oli kai vähän tuskastunut mutta hänellä leikkasi aina. Hän vastasi kuivasti: "Sikako maailmanäyttely." (Chicagon maailmanäyttely oli ollut 1936).

Meitä jäi kotiin vielä äiti, mummo, isän sisarista vanhin Eine, ja meistä lapsista Eira, minä, Paavo, Antti ja Jyrki. Isä olikin ollut jonkin aikaa komennettuna Heinjoen Ilmasuojeluvuontaan, IS:ään, ja hänen oli määrä jäädäkin toistaiseksi sinne. Meille oli luvattu, että pääsisimme matkaan jollakin moottoriajoneuvolla. Koko päivän me odotimme. Armeijan autoja oli ajettu meidän lehtikuisi-kujastemme suojaan ja niiden päälle oli vielä levitetty oksia näkösuojaksi. Kun lentokoneita tuli näkyviin, meidät lapset vietiin sireenipensaan katveeseen. Kirkkaina ovatkin jääneet mieleeni loistavat siniset nurmitädykkeet siinä pensaiden juurella.

Sitten isä vihdoinkin tuli ja kertoi, että meidän tulisi mennä kunnalliskodin pihaan, josta lähtisi auto. Eihän siitä pitkä matka ollut saunan takaa lähtevää polkua pitkin. Kun ei muuta kulkuvälinettä ollut, isä latoi työnnettävän sokerijuurikkaankylvökoneen aisojen päälle matkatarviamme. Kai äiti kantoi Jyrkiä, joka oli alle vuoden ikäinen. Kunnalliskodilla oli kuorma-auto odottamassa. Sinne oli meidän kaikkien kiivettävä; hyttiin oli pääsyt Myyrän Alma noin kuukauden ikä-

sen Anjansa kanssa. Tämän Alma kertoi minulle myöhemmin.

Siitä automatkasta muistan hyvin vähän. Sen vain muistan, että lavalla olleiden mustalaisten matkalaukun kulma painoi niskaani, enkä uskaltanut siitä mainita. Äiti sitten huomasi sen ja asia korjaantui. Ensimmäisen yön vietimme Joutsenon kirkossa. Sen muistan hyvin. Taisi siinä äidin unet jäädä vähäisiksi, kun piti pitää huolta, että lapset pysyisivät penkeillä. Kääriäisen Mandi oli myös anoppinsa ja nuorimpien lastensa kanssa siellä. Raija kertoi minulle myöhemmin, että hän oli nukkunut mummon sylissä tämän esiliinaan helma nostettuna hänen peitokseen. Mandilla olivat pienimmät Hilka ja Erkki huollettavinaan. Kävin toisa kesänä katsomassa Joutsenon kirkkoa. Kyllä se sama oli, vaikka remonttiakin oli pidetty. Alttaritaulu oli uusi, vanha oli siirretty seurakuntatalolle, ja kirkkoon oli hankittu uudet valaisimet. Tippa siinä tuli silmään.

Joutsenossa meidät lastattiin junaan, härkävaunuun. Molemmissa päissä vauhua olivat laverit kahdessa kerroksessa. Meillä oli toinen pää muuten käytössämme, vain ylälaverilla toisessa päässä oli Helena Hyytiäinen, Jalmarin Helena, kuten häntä kutsuttiin. Hän tuli matkalla sairaaksi ja kuulin äidin sanovan, että hänet pitäisi saada Kouvolassa synnytyslaitokselle. Niin lapsellinen olin, että luulin hänet vietävän synnytyslaitokselle sotilaitten takia täytyneiden sairaaloiden sijasta. Mutta tyttöhän sieltä oli sitten tullut. Äiti lähti häntä saattamaan asemalle ja meille tuli kova huoli siitä, ettei äiti ehkä ehtisikään junaan takaisin. Paavokin muistaa olleensa kovin huolissaan tästä, mutta tulihan äiti ajoissa takaisin.

Toisessa päässä vauhua oli ainakin Ravantin Rauha hänkin anoppinsa ja lastensa Pirkon ja Pertin kanssa. Myyrän Alma kertoi jälkepäin olleensa myös samassa vauvussa. Taisi siellä olla myös Kääriäisen Mandi mummon ja pienempien lastensa kanssa..

Matka kesti kauan. Ei ollut muuta tekemistä kuin yrittää katsella pienestä ylälaverin päästä olevasta ikkunasta ohi-

kiitäviä maisemia. Vaikka oli kesä, vauvussa oli sisällä pimeää. Pimeässä ei olisi nähnyt lukeakaan ja tuskin meillä matkalukemista olikaan. Mummo, joka oli mahdollisesti hyvä tarinan kertoja oli myös hyvin hiljainen. Vielä perille päästyämme näin monen päivän ajan ikkunasta ohi vilisevän maiseman.

Matkan pää meille oli Marttilan pitäjä Turun lähellä. Meidät vietiin Kosken asemalta taas kuorma-autolla Marttilan ruokuhuoneelle, jonka pihalla juoksentelimme pitkin päivää. Voikukat kukkivat keltaisina. Kevät taisi olla myöhässä. Siellä näin ensimmäisen kerran naisen tupakoivan ja vieläpä lasta imettävänsä. Sanoivat hänen olevan inkeriläisen.

Kesti kauan, ennekuin meidät haettiin. Veikko Lavin Evakon laulu nostattaa vieläkin kyyneleet silmiin, vaikkakin meillä oli onni saada isä ehjänä sodasta, mutta mihinkään meitä ei olisi otettu.. Olihan meitä melkoinen porukka. Siinä mäellä meitä oli kahdeksan henkeä ja tulossa vielä neljä, Toinin kanssa viisi, joille piti löytyä tilaa ja lisäksi tilaa karjalle. Illan suussa saapui Puiston (talon nimi oli Puisto) Voitto hevosineen. Hänen kyydissään pääsimme ”Puistoon”, jonka ulkonäkö taisi olla pettymys meille jokaiselle; olihan nimi luvannut aivan jotain muuta. Talo oli kyllä pitkä ja vaaleaksi maalattu ja pihanpuolella oli koko talon pituinen kuisti, mutta ympäristö oli ankea. Suuria kuusia ympäri talon ja pihalla keskeneräinen kaivo, jossa oli vain eripituisia lautoja sisäpuolella estämässä sitä luhistumasta. Voitto oli noin nelikymppinen vanhapoika ja taloutta piti hänen kahdeksankymppinen äitinsä. Lisäksi talossa kävivät ahkeraan Voiton sisarukset Paavo ja Selma. Paavosta pidimme mutta Selmaa pelkäsimme. Karjaa hoitamassa heillä oli nuori sukulaistytty Annikki.

Puistoon päästyämme minä vasta kuin heräsin. Matka oli ollut tylsyydessäänkin jännittävä. Enkä muista pelänneeni, olihan äiti mukana. Menin toisen kamarin nurkkaan suuren tammikaapin taakse ja itkin siellä. Äiti kysyi, että mikä minulla oli. Sanoin vatsaani koskevan.

Talon väki oli tosi mukavaa, tosin siivo oli vähän sitä ja tätä. Kirpuista olimme ihmeessä. Meille kaikille tuli paiseita. Peseytymisen kanssa oli niin ja näin. Saunakin oli kaukana pellolla ja se oli keskeneräinen. Esim. siinä ei ollut kunnan eteistä. Saimme talon toista päästä kaksi kamaria käyttöömmä. Keittiöksi meille osoitettiin karjakeittiö. Pöytä oli pieni ja tuolejakaan ei riittänyt kaikille, eikä myöskään ruokailuvälineitä. Ei kiivalta tuntunut seistä pöydän ääressä ja syödä perunaa lusikalla.

Aarne aloitti oppikoulun Somerolla. Hän oli pyrkinyt Ensoon jo keväällä ja pääsytkin ensimmäiselle luokalle. Somerolle ensimmäiselle luokalle ei mahtunut mutta ottivat hänet suoraan toiselle, koska hän oli käynyt kuusi luokkaa kansakoulua. Matti ja Eira jatkoivat kansakoulua. Niin olisi pitänyt minunkin. Yritinkin kaksi päivää muttei siitä mitään tullut. Koulumatkaa oli kuusi kilometriä. Paavon piti myös alkaa koulu, mutta alakoulu oli vieläkin kauempana ja niin sekin jäi.

Marraskuussa pääsimme muuttamaan pappilan leivintupaan. Laitisen Vilho ja Sirkka olivat muuttamassa ja isä vei väkisin tavaramme sinne. Olisivat kuulemma tarvinneet tuvan muuhun käyttöön. Nyt pääsimme Paavo ja minä kouluun, jonne ei pappilasta ollut pitkä matka. Leivintupa oli kostea. Siellä minua alkoi vaivata silmätulehdukset, joista pääsin eroon vasta monen vuoden päästä, kun sain niihin penisilliiniä. Kun olimme lähdössä pappilasta, kirkkoherra Viherhavaara tarjosi meille lisää tilaa pappilan puolelta, jotta emme olisi lähteneet.

Marttilasta muutimme Nummelaan mummon veljen Ensio-enon luokse ja sieltä vihdoin Ul.Pyhäjärvelle (nykyisin Karkkila). Evakkotaival oli päättynyt.

Saara Parikka

Muistikuvia toiselta evakkomatkalta ja vähän ensimmäiseltäkin

Kesällä 1944 olin kymmenvuotias, joten muistikuvani ovat hajanaisia ja vähäisiä. Kuitenkin muistan, kun kesäkuun alkupuolella alkoi virrata lähempänä rajaa asuvia karjalaisia kylämme Hentulan kautta. Kivennapalaisia oli meillä yötä. He sanoivat: ”Kyllä tekin joudutte tästä lähtemään” ja niinhän siinä sitten kävi, että yhtenä kesäkuuisena iltana Juones-setä tuli sanomaan ”Kahden tunnin sisällä on lähdettävä, jotta ehditte Kuu-kaupin sillan yli ennen, kuin venäläiset sen räjäyttävät.

Alkoi kiireinen kuormien teko. Meillä oli kaksi hevosta; isä oli ostanut toisen keväällä Viipurin markkinoilta ja se oli aika vikuri. Iit-täti (Ida-täti) kävi sitä ajamaan ja veljeni Raimo, joka oli kahdeksan- sekä Pertti, joka oli kuusivuotias, ajoivat toista Vappu-Lahja nimistä hevosta. Äiti ajoi lehmiä ja minä sain Eveliina-nimisen lampaan vuonineen talutettavakseni.

Me lapset olimme saaneet juuri äskettäin kaksi ihanaa kissanpentua. Äiti sanoi: ”Kissapentui ei sit ota mukkaa.”. Me laitoimme kissat koriin ja ripustimme äidiltä salaa korin kärrin akseliin riippumaan. Kun äiti ensimmäisessä pysähdyspaikassa lypsi lehmiä, olimme kupin kanssa valmiina pyytämässä kissanpennuille maitoa. ”Otittaks työ ne kuitekii mukkaa?” torui äiti mutta antoi kuitenkin maitoa. Niin tulivat kissanpennut terveisinä mukamme Koskelle asti.

Me Hentulalaiset lähdimme matkaan Hevossaaren kautta. Matkalla ihmettelimme erästä mäkeä noustessamme, kun kauraa oli heitetty tielle. Kostiaisen Alina oli hätäpäissään laittanut kurasäkkejä liiaksi kuormaan ja hevonen ei jaksanutkaan vetää sitä. Alinan piti aina välillä tyhjentää säkkejä.

Jouduimme kulkemaan paljon öisin, etteivät venäläiset pommikoneet olisi huomanneet meitä. Raimo-veljeni oli iltauninen ja hän nukahti kerran ajaessaan ja putosi hevosen jalkoihin. Hevonen oli niin viisas, että se pysähtyi heti, eikä tallannut poikaa jalkoihinsa. Äiti ja Iit-täti keksivät köyttää pojat kuormaan.

Monta kertaa matkan varrella pojilta kysyttiin, miksi heidät oli kiinni köytetty. Pertti, joka oli vilkkaampi, kertoi joka kerta au-liisti, että me nukahdetaan illalla ajaessamme ja putoamme hevosen jalkoihin, mutta tämä konsti auttaa.

Kyllä minua monta kertaa harmitti, kun pojat saivat olla kärrissä ja minä sain rajata lampaita peräsäni.

Muistan, että Joutsenossa oli mahdolloman korkeita mäkiä. Yksi mäki oli niin korkea, etteivät pienet hevoset tahtoneet jaksaa vetää raskaita kuormiaan mäen päälle. Meidän Vappu-Lahja oli suuri ja voimakas; se veti monen hevosen kärrit mäen päälle.

Juhannuksen olimme Valkealassa. Selänpään asemalla meidät lastattiin avovaunuihin ja suuntana oli Koski Tl. Varsinais-Suomessa.

Jälleen oli elämä aloitettava tyhjästä. Eihän se meistä lapsista tuntunut niin vaikealta. matkakin oli ollut kuin suuri seikkailu, mutta vanhemmille se oli vaikeaa, kun nyt tiedettiin, että se on nyt lopullista, eikä paluusta ole toivoa. Rauha oli tehty ja ehdot olivat kovat. Kodit jäivät rajan taakse.

Talvisodassa olimme olleet evakossa Perniön Ketunpyölässä Eemil-sedän perheen kanssa. Viimeisenä iltana Ketunpyölin isäntä, Eino Mattila (laulajatar Karita Mattilan isoisa) toi meille lähtiäislahjaksi puoli tusinaa luupäisiä veitsiä ja haarukoita, joiden mukana olevaan korttiin oli kirjoitettu: ” Karjalan heimon edustajille muistoksi Ketunpyölässä vietetystä ajasta.” Emil-sedän perhe sai samanlaisen lahjan.

Veljeni Pertti, joka oli silloin nelivuotias ja samanikäiset Jussi-serkku ja talon oma poika Erkki olivat löytäneen tervapurkin ja he tervasivat isännän auton, joka oli talviteloillaan navetan vintillä.

Vähän pelkäsimme, mutta Eino-isäntä vain tuumasi: ”Antaa poikien toteuttaa itseään.”

Irma Sellgren ent. Hyytiäinen

Heinjokisäätiö

Heinjokisäätiölle on avattu tänä vuonna kotisivut internetissä.

Osoite on: www.heinjoki.fi.

Kotisivuilla on esitelty säätiöllä myynnissä olevia tuotteita.

Jouluksi on valmistumassa Jarmo Hyytiäisen tuottama uusi Heinjoki -video.

Tätä sekä muitakin tuotteita voi kysellä säätiön asiaieheltä Eija Kovasimelta, puh. 0400-743 735

TAPAHTUMIA

Vuoden 2005 Heinjoki-juhla Karkkilassa 10.07.2005.

Kääntymä-päivä pidetty kesäkuussa.

Heinjoen kirkonkylän koulupiirin kyläpäivä 16.10.2004 myöhemmin ilmoitettavassa paikassa.

Jos haluat, että omaisesi poismenosta ilmoitetaan seuraavan Heinjoki-juhlan Jumalanpalveluksessa, olisi varmintaa, että ilmoittaisit siitä itse Heinjoki-Säätiölle puh. 09-2245 809.

Nitrokerhon jenkka

Mukana vähän uuttakin Heinjokelaisuutta.
Näin kirjoitti Alpo Jaarinen 1999 ei tosin omasta kokemuksestaan.

*Näinhän se alkaa
nitrokerhon jenkka:
Toimiiko vatsa,
mitenkä on senkka,
kuinka on leiniä hoideltu,
käärmesalvalla kinttua voideltu,
mitenkä Taavan polvi nyt voipi,
vieläkö huimaa
ja korvissa soipi?
Taava on suuresti tohkeissaan
on outoa särkyä pohkeissaan.*

*Oskarille vielä ei tarjota hautaa,
sydän kun on muovia,
nivelissä rautaa.
Eroitiikka uutta sai puhtia
viagra on ainetta tuhtia.
Oskari jo suunnittelee
Filippiinin matkaa
vielä hän meinaa
sukuakin jatkaa.
Idäntytön kun saapi sihille
aikoopi viedä myös vihille.*

*Illalla vaivaa ei polvet
ei pohkeet,
silloin kun alkaa:
"Kauniit ja rohkeet".
On ilmassa outoja väreitä
Ritke naisia kaataa kuin näreitä.
Vihkivalaa Rookelle
paasaa pappi
on poikien jälkeen sulhona appi.
Lie sydämensä hupsu ja hempeä,
riittää vävyillekin
pikkuisen lempeä.*

*Näinhän se päättyy
nitrokerhon jenkka
vatsa taas toimii,
on kunnossa senkka
Pillereitä suuhun kun hotkitaan
vielä tässä pitkälle potkitaan...*